

Ключевые слова: Правобережная Украина, русско-японская война, 3-я стрелковая бригада, 8-я частичная мобилизация.

V. B. Steciuk

RUSSIAN TROOPS ON THE RIGHTBANK UKRAINE AND THE RUSSIAN-JAPANESE WAR (1904-1905)

The article is devoted to the influence of the Russo-Japanese war of 1904-1905 by the Imperial troops on the Rightbank Ukraine. On the basis of the sources shows that the war 1904-1905 led towards the maximum mobilization of all resources of the Russian Empire; this led to the need directions to the theater of combat operations of troops from the Western regions, including Rightbank Ukraine. In particular, in 1905, in Manchuria were sent to the 3rd infantry brigade, two sapper batalions, medical and other units. Characterized battle path of the 3rd rifle brigade (1905-1906 – division), which played a significant role in the Mukden battle; draws attention to the episode of the capture of the commander of the brigade of General Sologub, who became the only General Manchurian army, captured by Japanese troops. Analyzed also participate in the conflict areas of individual units or soldiers in the army in the Far East. So, managed to establish the facts sent to the Front units of the 45th, 46th, 47th, 48th, 125th, 126th, 173th infantry regiments, as well as officers from the majority parts, stationed in the region.

Analyzed the partial mobilization, which was selectively carried out in separate parts of the Russian empire. Traced the course of the sixth and seventh mobilization (passed in the summer of 1905), which in some districts of the Rightbank, called reserve soldiers, the most demanded military professions (engineers, signalers, medics), mobilizing partially covered spare soldiers of infantry. In addition, mobilization horse stock, covering 22 of the 36 counties of the region.

Key words: Rightbank Ukraine, Russian-Japanese War, 3rd rifle brigade, 8th partial mobilization.

Отримано: 12.11.2014

УДК 1(477)(092)«10»

Т. В. Сулятицька

ІЛАРІОН – СВІТОЧ ЗЕМЛІ УКРАЇНСЬКОЇ

У статті йдеться про одну з найвизначніших постатей суспільно-політичного, культурного й церковного життя Київської Русі XI століття, знаменитого письменника, оратора, історика, філософа та першого митрополита із русичів – Іларіона.

Ключові слова: митрополит, церква, культура, історія, свобода, воля, життя, князь, Закон, Благодать, Істина, Бог, віра, Русь, український народ, незалежність, нація.

Про Закон Мойсеєм даний і про благодать і Істину в Ісусі Христі втілені, і як Закон одійшов, а Благодать і Істина всю Землю словни-ли і Віра на всі народи поширилася і на наш народ руський [1].

За логікою основних теоретичних засад і особливостей, що ха-рактеризували християнство цього періоду, церква стала головною просвітницькою інституцією в Русі-Україні. Київські монастирі сконцентрували в своїх стінах основні тогочасні кадри вчених, пись-

менників, іконописні майстерні та інші заклади. Так, з Печерським монастирем пов'язана діяльність відомих публіцистів (Феодосій Печерський, Яків Мніх), істориків (Никон Печерський, Нестор Літописець), митців (Алімпій). Став монастир і вірним зберігачем і розповсюджувачем Іларіонових філософсько-богословських ідей.

У часи, коли Русь тільки-но омилає у купелі Святого Хрещення, церкви стояли у великих містах та князівських уділах, а віра Христова все ще вважалася забаганкою лише князівської верхівки, у стольному городі Києві, народилося Слово.

Це Слово було не лише проповідь, це було звернення до сучасників і нащадків, звернення про те, що священна таємниця вселенської історії нарешті торкнулася нікому невідомого народу руського завдяки славного Володимира і його сина Ярослава.

Автором Слова був митрополит Іларіон. Його особистість сповнена таємниць і схована під спудом історії. Відомостей про його життя збереглося мало. Він походив зі знатного київського роду. Народився наприкінці X ст., перебував серед юнаків, яких Володимир Святославович після прийняття християнства велів навчати книжній премудрості при Десятинній церкві. З дитячих років Іларіон був близький до двору й добре знайомий із синами Великого князя, зокрема з Ярославом. Свою освіту Іларіон удосконалював у Константинополі. Перебуваючи у Візантійській столиці, він досконало оволодів грецькою мовою і здобув широкий кругозір. Мав історіософське бачення минулого й сучасного йому світу, де Русь посідала вагоміше місце.

Як уже зазначалося, Іларіон вирізнявся чудовою для свого часу освітою, був блискучим духовним пастором і проповідником. Його діяльність припала на період утвердження й зміцнення християнства на Русі. Для досягнення успіху в цій важливій справі Іларіон надав великого значення розвитку писемності, будучи проповідником християнської віри, багато писав праць, де прославляв християнство, показував його перевагу над старою вірою [2].

Формування Іларіона як письменника й оратора проходило в атмосфері освоєння Руссю нової європейської культури, а його освіченість і талант, треба думати, не залишилися непоміченими при виборі Ярославом претендента на митрополичий престол.

З давніх-давен у політичних відносинах Русі з Візантією не було сталості, обмін подарунками, посольствами та військовою допомогою, щораз змінювався гострим дипломатичним протистоянням. Прагнучи мінімізувати вплив імператорів на внутрішню політику Русі, Ярослав відмовився від поставлення чергового руського митрополита у Константинополі, так, уперше висвячення нового глави Київської митрополії здійснилося виключно собором руських єпископів. На місце нового предстоятеля і був покликаний священик церкви святих апостолів на Берестовому – Іларіон.

Отже, року 1051-го, князь Ярослав Мудрий поставив його першим Київським митрополитом із русичів-полянів, українців Середньовіччя. Слід зауважити, що до цього часу такі посади могли обіймати лише посланці з Візантії. З історії тих часів відомо, що перший митрополит із русичів був соратником Ярослава

Мудрого за об'єднання Русі, він осмислював злободенні державні проблеми, обстоював національну, державну незалежність Русі.

Поряд з іменем Іларіона, митрополита Руської землі, можна поставити цілу низку доданків «перший».

Іларіон був першим в оточенні Великого київського князя Ярослава Мудрого, його особистим духівником, був першим у до-сить широкому колі книжників Ярослава Мудрого, він став на чолі книжної справи і був серед засновників знаменитої бібліотеки Ярослава Мудрого і тут же в Софії Київській став першим літописцем. Митрополит вивів руську церкву з-під константинопольської опіки, різко виступив проти вчення про богообраність одного народу, був поборником політичної та культурної само-стійності Київської Русі.

Важливою складовою просвітницької діяльності Іларіона стала участь у практичних освітніх заходах князя. Як повідомляють різноманітні джерела, після завершення будівництва Софійського собору в 1037 році, Ярослав розмістив в одному з його приміщень нову школу, відкрив майстерню, в якій перекла-далися та переписувалися книги, де найактивнішу участь у цій діяльності брав Іларіон.

Здавалося б, що вплив перекладної літератури не дасть змоги з'явитися власній ініціативі киеворуських книжників, спрямує своє оригінальне письменство вбік механічного переносу раніше здійснених перекладів на новий ґрунт. Але так не сталося. Творчий характер Київського християнства неминуче поставив питання про появлення цілого прошарку людей творчої праці, звільнених від всіх інших видів суспільного виробництва. Найвизначнішим з них був Софійський гурток книжників, заснований у Києві Ярославом Мудрим і очолений Іларіоном. Саме в ньому писемність, яка ще в дохристиянські часи обслуговувала різні сфери духовного життя Русі-України, забезпечувала процес християнізації перекладною літературою, стала застосовуватись для фіксації художньої словес-ної творчості в творах власної оригінальної літератури.

Закладена Ярославом Мудрим за допомогою Іларіона і пред-ставників вищої церковної ієрархії книжкова майстерня дала ві-тчизняній культурі й освіті цілу низку творів. Тут було укладено літописний звід 1037-1039 рр., розроблено основи першого збір-ника законів Руської держави – «Руської правди», диякон Григорій написав відоме «Остромирове Євангеліє», а пізніше було створено «Ізборники Святослава» 1073 та 1076 рр.

Як уже зазначалося, разом із князем Ярославом митропо-лит Київський працював над «Руською Правдою». В «Уставі князя Володимира Мономаха записано, як Ярослав разом із митрополи-том Іларіоном пристосував візантійське церковне право до умов і потреб релігійного буття Руської держави [3, с.7-8]. Слід зазначити, що саме Іларіон разом із князем формували ідеологію Русі, філософ-ську й суспільно-політичну думку, що сприяло виробленню карно-правових норм. Вони разом створили не просто карний кодекс, сво-єрідний маніфест державотворення Русі-України, а й поставили в центрі уваги людину, яка є головним об'єктом літератури.

Тут ми наближаємося до найголовнішого в оцінці історичної постаті Іларіона. Він був першим класиком національної української літератури. Це місце для нього визначив оригінальний твір у жанрі «Слова» – «Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать та Істину» [4, с.33-39]. Даний твір поклав початок релігійно-філософській думці в Україні, як високий зразок ораторської прози, дав життя вітчизняним златоустам. Зміст твору свідчить про надзвичайну обізнаність автора з культурними здобутками візантійської, болгарської, чеської та західноєвропейської думки, його непересічний розум, здатність до суто філософського осмислення історії та сьогодення, винаяткову красномовність, любов до рідної землі.

Працю Іларіона ми розглядаємо як пам'ятку, своєрідну державну декларацію, яка проголошує захист язичництва, як своєї національної історії та культури, а не релігії, містить похвалу Великим князям Володимирі і Ярославу, похвалу Києву і всьому народу руському, відображає прагнення до автокефальності, себто цілковитої незалежності від Візантії, а значить, і зародження української національної свідомості в протистоянні з Візантійським засиллям.

Іларіон осмислював злободенні державні проблеми, обстоював національну, державну незалежність Русі. Оригінальні історіософські побудови мислителя витлумачують історію як таку, що має універсальний, цілісний характер. Він намагається збагнути її сенс, тенденції, чинники, місце Русі у цілому світі [5, с.141].

Митрополит київський не лише один із ранніх репрезентативів досягнень світової культури свого часу на руському ґрунті, а й оригінальний мислитель, який використав свої знання для розробки власної, досить відмінної від традиційного бачення концепції історії, сповненої глибоким філософським змістом. Можна з впевненістю стверджувати, що Іларіон – перший відомий руський мислитель, який зробив своїм предметом роздуми про долю всього людства в тих масштабах, в яких того часу могла розроблятися концепція історії загалом, спробував розглянути основні тенденції і рушійні сили її розвитку.

Пояснення історичного процесу Іларіон здійснює в межах провіденціалістичного і теологічного уявлення, згідно з яким ритм і спрямованість, кінцева мета, до якої прагне історія, передбачені Богом в його пророцтвах. Видатний теоретик Київського християнства, митрополит Іларіон стверджує, що Бог є творцем не тільки окремих людей, а й цілих народів. Тому кожен християнин відповідальний не лише за свої вчинки, а й за вчинки свого народу. Ці тези покладені в основу відомого «Слова», присвяченого темі утвердження Русі-України як великої держави. Спрямований проти зовнішніх ідеологічних амбіцій, цей твір водночас демонструє не лише блискучий ораторський талант Іларіона, а й дивовижну на той час глибину філософської думки. Розглядаючи християнство як залучення до Благодаті, він висунув і розвинув оригінальну концепцію світової історії як поступового розвитку від рабства до свободи.

Для духовного розвитку України-Русі мало вирішальне значення розуміння Іларіоном свободи волі. Воно було цілком протилежне

античному культу «сильної особистості». «Нова людина» Іларіона, була вільна у виборі шляху, який на його думку, міг вести і до спасіння, і до падіння. Тут вибір надавався людині. Перше була поставлена проблема вибору. Людина могла вибирати як поклик Благодаті до праведності, так і сатанинський поклик до спокуси.

Під Благодаттю, таким чином, виступає Божественна сила, що вказує шлях до добра. Людина, на думку Іларіона, вільна як у виборі шляху, так і в відповідальності за нього.

Прикладом такого вільного вибору є князь Володимир, який хрестив Русь, спонуканий як голосом Всевишнього, так і «добрим смыслом и добрым умом». Іларіон на багатовікову цим випередив ідеї Лейбніца, Канта та Гегеля.

Морально зумовлена свобода волі і єдність усіх племен та народностей – це стимул до виходу з рабства Закону до Істини. На думку Іларіона, кожен народ своєю діяльністю немовби відтворює у світі історії ступені всесвітнього-історичного розвитку, символічно виражені в Старому Завіті. Велич руського народу він вбачає не просто у виконанні старої історії, а в здійсненні того, що в символічних образах постало у старозавітній історії. В обґрунтуванні політичних цілей Русі Іларіон часто-густо приносив у жертву погляди конфесійної системи, використовуючи доступний йому арсенал ідей, досить далеких від християнських догматів, черпаючи їх із народної самосвідомості.

Чільне місце в роздумах Іларіона займає також проблема розуму і віри, розв'язання якої дається не в ортодоксальному для християнства дусі. Уже саме прийняття християнства розглядається ним як політичний акт, «благовір'я» пов'язується з владою. Цей акт сприймається митрополитом не як божественне надходження, а як результат доброго розуміння та «остроумності» [6, с.142], де прилучення до віри означає прилучення до інтелектуальної культури світи, за якою вірування в єдиного Бога є не тільки святе, а й розумне.

За такого підходу розум і віра не взаємозаключаються, а стають майже тотожними. Як те, що непідвладне глибокому чутливому сприйняттю, віра для Іларіона є результатом особливого чистого розуму. Високо оцінюючи роль і значення розуму, митрополит Київський акцентує увагу на ролі мови як чинника, що конститує народ як самостійну спільноту, однак надає перевагу не слову, а справі «єдності слова і діла».

Так, схвалюючи діяльність князя Ярослава, звертає увагу на те, що той не тільки насяв книжними словами серця вірних людей землі руської, сприяв написанню книг, а й на те, що не залишив сказане на сказаному, а завершив ділом, «не говорить – а діє і недобудоване ... закінчує» [6, с.142].

Місцем локалізації пізнання, розуміння світу та діяльності в світі Іларіон вважав серце, в якому «сіяє розум» і з яким пов'язана воля і бажання, котрі як і розум відіграють вирішальну роль у діях людини. Так, на думку Іларіона, прийняття Володимиром християнства не лише результат «світлого розуму в серці», а й «бажання серці» і «горіння духом».

Серце – орган віри. В наступних пам'ятках давньоруської літератури можемо натрапити на заклик «всім серцем і всією душею». Серце виступало центром, завдяки якому здійснювалося прилучення до трансцендентного. Акцентуація ролі серця істотна з огляду на подальшу традицію розвитку української філософії просвітництва, однією з характерних рис якої біло, зосередження уваги на розробці філософії серця (Г. Сковорода, П. Юркевич).

Отже, роль Іларіона у становленні духовної культури Руської держави величезна. Він першим осмислив і представив в образній формі історичне місце оновленої прийняттям християнства Русі серед народів світу. Створена Іларіоном концепція вітчизняної історії стала підґрунтям ідейного самоусвідомлення руського суспільства і, значною мірою, сучасного розуміння її ранніх етапів. Своїм прагненням до духовного світла – совісті, моральності, свідомості засвідчив високу інтелектуальну зрілість людини ХІ століття. Його культуротворча діяльність стала потужним фундаментом національної держави, як захисного щита і меча для національної української душі.

Список використаних джерел і літератури:

1. Іларіон, митрополит. Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать Істину в Ісусі Христі втілених / Іларіон. – К. : МАУП, 2004. – 176 с.
2. Замалеев А.Ф. Мыслители Киевской Руси XI – начала XII в. / А.Ф. Замалеев, В.Л. Зоц. – К., 1988. – 176 с.
3. Історія філософії України. Хрестоматія : навч. посібник / упоряд. М.Ф. Тарасенко, М.Ю. Русин, А.К. Бичко та ін. – К. : Либідь, 1993.
4. Іларіон, митрополит. Про Закон Мойсеєм даний і про Благодать Істину в Ісусі Христі втілених / Іларіон. – К. : МАУП, 2004. – 176 с.
5. Огородник І.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій : навч. посіб. / І.В. Огородник, В.В. Огородник. – К. : Вища шк. ; Т-во «Знання», КОО, 1999.
6. Іларіон. Слово про Закон і Благодать / Іларіон // Київ. Старовина. – 1992. – № 1.

Т. В. Сулятицька

ИЛАРИОН – СВЕТИЛО ЗЕМЛИ УКРАИНСКОЙ

В статье идет речь об одной из самых выдающихся фигур общественно-политической, культурной и церковной жизни Киевской Руси XI век, знаменитого писателя, оратора, историка, философа и первого митрополита из русичей – Илариона.

Ключевые слова: митрополит, церковь, культура, история, свобода, воля, жизнь, князь, Закон, Благодать, Истина, Бог, вера, Русь, украинский народ, независимость, нация.

T. Sulyatytska

HILARION IS SHINING UKRAINIAN LAND

The article is about one of the greatest leaders in social, political, cultural and ecclesiastical life of Kievan Rus XI century, the famous writer, orator, historian, philosopher and first Metropolitan of Rus – Hilarion. Peru belongs to the metropolitan «Sermon on Law and Grace». The content of the work demonstrates overall awareness of the author's cultural achievements of Byzantine, Bulgarian, Czech and Western thought, his outstanding intelligence, ability to purely philosophical un-

derstanding of the history and present exceptional eloquence, love for his native land.

He contemplate topical public issues advocated national, state independence of. The original construction of historical and philosophical thinker interpret history as having universal, holistic nature. He tries to understand its meaning, trends, factors, place of in the world.

Hilarion role in the development of spiritual culture of Kievan Rus enormous. He first comprehended and presented in the form of shaped historic site updated Rus acceptance of Christianity among the peoples of the world. Established Hilarion concept of national history became the ideological consciousness of ancient society and to a large extent, the modern understanding its early stages. His desire for spiritual light – conscience, morality, conscience showed high intellectual maturity Rights eleventh century. Its activity was culture-powerful foundation of the nation state as a protective shield and sword of Ukrainian national soul.

Key words: Metropolitan, the church, culture, history, freedom, liberty, life, Prince, law, grace, truth, God, faith, Russia, the Ukrainian people, independence, nation.

Отримано: 05.11.2014

УДК 94(477.43)«19»32.9

С. А. Ткач

З ІСТОРІЇ ПАРТІЙНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ У ВІННИЦІ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті, на основі архівних джерел, наукового доробку вчених висвітлено питання діяльності організації політичних партій у м. Вінниця на початку ХХ століття.

Аналіз матеріалів показав, що у місті діяли організації таких політичних партій як РСДРП, Спілка, ПСР, анархісти, РУП, Бунд, Поалей Ціон, СЄРП та польські націоналістичні гуртки. У роботі дана характеристика діяльності Вінницької позапартійної бойової дружини, Корпусної військової організації ПСР та Подільсько-Бессарабського селянського союзу анархістів-комуністів.

На початку ХХ століття у Вінниці знаходилася велика кількість середніх навчальних закладів, військових установ, підприємств, тощо. Саме робітники, військові, інтелігенція та учнівська молодь брали активну участь у діяльності місцевих організацій політичних партій.

До складу Вінницької позапартійної бойової дружини входили представники місцевих революційних організацій РСДРП, ПСР та Бунду. Її головне завдання – це об'єднання різних організацій політичних партій та захист їх від місцевої влади шляхом насилля та вбивств. Провідне місце в організації посідали есери. Це було не випадково, оскільки саме вони приділяли особливе значення терористичним засобам боротьби.

Внаслідок проведення масової агітаційно-пропагандистської роботи місцевими есерами у Вінниці виникла Корпусна військова організація ПСР. Її членами були військові 12-го армійського корпусу (12-ї гусарський Охтирський і 74-ї піхотний Ставропольський полки, 12-та і 19-та артилерійська бригади). Керівне місце у цій організації займали офіцери, тоді як кістяк військових організацій РСДРП складався із рядових.